

- LAD OS SÆTTE GRÆNSER

HÅNDBOG TIL FAGPERSONER OM SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN

Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Håndbog til fagpersoner om seksuelle overgreb mod børn

Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold

September 2019

Layout: irisager.gl

Fotos: Christian Klindt Sølbeck: 1, 4-10, 13, 17, 23, 27, 30-33,
35, 38, 40-41, 44-45, 47-48, 52-54, 57-60, 67, 69-71.

Rasmus Flindt Pedersen: 14, 22, 62.

HÅNDBOG TIL FAGPERSONER OM SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN

Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

INDHOLD

FORORD	7	DEL 2: HÅNDBTERING	39
INTRODUKTION OG LÆSEVEJLEDNING	8	Underretning	39
Læsevejledning	8	<i>Almindelig underretningspligt</i> . . .	39
DEL 1: FOREBYGGELSE OG TIDLIG OPSPORING	11	<i>Skærpet underretningspligt</i> . . .	40
Forebyggelse	11	<i>Anonyme underretninger</i>	40
Opsporing – Hvordan opdager du seksuelle overgreb?	12	<i>Forsømmelse af underretningspligten</i>	42
<i>Børns barrierer for at fortælle om overgreb</i>	13	<i>Hvem mistænkes for at begå overgreb?</i>	42
<i>At tale med børn om overgreb</i> . . .	18	Når kommunen modtager en underretning	43
<i>Børns tegn og reaktioner</i>	20	<i>Kvittering for underretning</i>	43
<i>Børns seksualitet</i>	25	<i>Socialfaglig undersøgelse</i>	44
Case	34	<i>Underretninger, der handler om seksuelle overgreb mod et barn</i> . .	44
<i>Børn og unge med seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd</i>	35	<i>Kommunernes indbyrdes underretningspligt</i>	46
		Case	46

DEL 3: TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE	49
Rolle- og ansvarsfordeling	49
Case	52
<i>Beredskabsplaner</i>	52
DEL 4: HVOR ER DER HJÆLP AT HENTE?	55
At passe på sig selv i arbejdet . . .	55
Supervision og sparring	55
Hvilke tilbud er der at henvise til?.	56
<i>Kurser for fagpersoner</i>	56
<i>Rådgivning og vejledning til fagpersoner.</i>	56
<i>Rejsehold</i>	58
Her kan du læse mere	59

DEL 5: MERE VIDEN OM SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN	61
Hvad er seksuelle overgreb?	61
<i>Ikke-fysiske og fysiske seksuelle overgreb</i>	61
Hvem udsættes for seksuelle overgreb?.....	64
Konsekvenser af seksuelle overgreb – skadevirkninger og senfølger	64
<i>Undersøgelser om omfang af seksuelle overgreb</i>	65
ORDBOG	70
LITTERATUR	72

FORORD

Kære læser

Denne håndbog er skrevet til jer, der arbejder med børn og unge i Grønland. Både jer, der har en faglig uddannelse, og jer, der er ufaglærte. I kan have forskellige arbejdspladser, såsom børnehave, skole, MISI, sundhedspleje, socialforvaltning, døgninstitution m.m. Uanset hvilken gruppe I tilhører, har I et ansvar for at bidrage til, at seksuelle overgreb mod børn bliver bekæmpet.

Formålet med håndbogen er at give jer viden og værktøjer, så I hver især kan bidrage til:

- At forebygge at børn bliver udsat for seksuelle overgreb, eller at overgrebene gentager sig.
- At opdage seksuelle overgreb mod børn så tidligt som muligt.
- At handle ved mistanke eller kendskab til seksuelle overgreb mod børn, så overgrebene stoppes, og børnene får den rette hjælp.

Grønland er et stort og mangfoldigt land, med 5 kommuner, 17 byer og 59 bygder. Bygder og de fleste byer rummer få indbyggere, hvor alle kender hinanden. Det kan være udfordrende at handle i sager om seksuelle overgreb eller andre følsomme sager i små samfund, hvor folk er i familie eller kender hinanden godt. Selvom seksuelle overgreb er et emne, der er blevet italesat mere og mere igennem de seneste år, så er der stadig et stort behov for mere viden på området. Der er mange, der ikke ved, hvordan man underretter, eller hvordan man får hjælp i forbindelse med seksuelle overgreb.

Killiliisa¹ er Naalakkersuisuts strategi mod seksuelle overgreb 2018-2022. Strategien har som mål at skabe positive forandringer og nedbringe antallet af seksuelle overgreb. Dette skal ske i samarbejde mellem befolkningen, fagpersonale og landets politikere. Et af de seks hovedtemaer i Killiliisa er information og vidensdeling. Denne håndbog er et led i arbejdet med Killiliisa.

Alle i samfundet skal være med til at tage ansvar for vores børn og unge – ved at sætte grænser.

---

1 Killiliisa - Naalakkersuisuts strategi mod seksuelle overgreb (2018-2022).

INTRODUKTION OG LÆSEVEJLEDNING

Seksuelle overgreb forekommer i alle samfundslag. Det betyder, at seksuelle overgreb både kan ske hos de ressourcerstærke familier og hos familier, der har en svær hverdag.

Børn og unge er i større risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb, hvis de bor i en familie med rusmiddelmisbrug eller vokser op i en familie med vold samt omsorgssvigt.

Seksuelle overgreb kan blive begået - både inden for og uden for familien. Krænkeren kan enten være en fremmed eller en, man kender eller er i familie med. Det kan være en mand, kvinde, en ung eller et barn, der krænker et andet barn.

Både piger og drenge udsættes for seksuelle overgreb.

Seksuelle overgreb kan ske overalt. Inden for hjemmets fire vægge, i skolen, i daginstitutionen, i klubben, via internettet og mange andre steder, hvor der er børn og unge.

Seksuelle overgreb kan også ske i såvel byer som i bygder.

Seksuelle overgreb er vigtige at forebygge. Uanset hvilken by/bygd du kommer fra. Uanset om du er kvinde eller mand, og uanset om du er professionel eller ej.

LÆSEVEJLEDNING

Håndbogen er lavet sådan, at man ikke behøver at læse hele håndbogen igennem på én gang. Man kan slå op i de delafsnit, der er, man kan slå op i håndbogens delafsnit, der rummer specifik viden om særlige emner. I delafsnittene henvises der videre til andre relevante afsnit i håndbogen og værktøjer til brug i praksis. Hvis der er nogle ord, man vil vide mere om, kan man slå op bag i håndbogen, hvor der er en liste over brugte begreber.

Rigtig god læselyst!

DEL 1: FOREBYGGELSE OG TIDLIG OPSPORING

FOREBYGGELSE

Det er en vigtig opgave at forebygge, at børn bliver udsat for seksuelle overgreb eller forhindre, at overgrebene fortsætter. I denne del af håndbogen kan du finde inspiration til, hvordan du kan være med til at forebygge seksuelle overgreb.

Opgaven at forebygge seksuelle overgreb foregår typisk i vuggestuer, børnehaver, skoler og døgntilbud, hvor de voksne har kontakt med børnene hver dag. Derudover kan der være behov for oplysningsarbejde i forhold til forældre og andre borgere i lokalsamfundet.

I dit daglige arbejde kan du arbejde forebyggende ved at lære de børn, du har ansvar for, om grænser, om retten til egen krop og om børns rettigheder i det hele taget. Det er en del af barnets personlige udvikling at lære at mærke, hvad det har lyst til og ikke har lyst til. Barnet skal også lære at sige fra, hvis det oplever grænseoverskridende adfærd. Det kan f.eks. være, at barnet bliver såret over at blive drillet, kaldt negative navne eller bliver rørt ved på en grænseoverskridende måde. Du kan støtte barnet i denne udvikling ved at sætte ord på, hvad du tror barnet føler, f.eks.: *"Jeg kan se på dig, at du bliver ked af det, når Malik driller dig."*

De større børn og unge kan have brug for, at du er åben overfor at tale med dem om deres begyndende seksuelle udvikling, og de kan have brug for oplysning – både om kroppens biologiske udvikling og om de følelser, der kan opstå undervejs i puberteten.

Der er forskellige normer i alle byer og bygder i landet. Der kan være nogle steder, hvor man synes, det er normalt at kysse børn, selvom man ikke er i familie med barnet, hvorimod det kan være unormalt andre steder i landet. I nogle byer eller bygder er der sket nogle normskred, som har udviklet sig i en uheldig retning, så det for nogle er blevet almindeligt og acceptabelt at være seksuelt grænseoverskridende overfor både børn og voksne, mens andre kan være frustrerede over denne adfærd. Som fagperson kan du være med til at sætte fokus på adfærden i din by eller bygd. Du kan også

informere forældre og andre borgere om vigtigheden af, at børns grænser ikke bliver overskredet, og om børnenes behov for at blive respekteret og opfattet som selvstændige individer med følelser og rettigheder. Du kan også informere om, at børn har en seksualitet, som ikke har noget med de voksnes seksualitet at gøre. Tværtimod er det skadeligt for børn at blive involveret i voksnes seksualitet og seksuelle handlinger.

Det kan også være en god ide at have fokus på, hvad børn og unge laver i deres fritid. Børn og unge, der er overladt til sig selv, er i risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb begået enten af andre unge eller af voksne i lokalsamfundet.

Husk at i de fleste byer eller bygder er der voksne, som gerne vil bidrage, støtte og bakke op om dine initiativer. Det er en god ide at trække på de lokale kræfter, som har mod og ressourcer til at hjælpe dig såsom forebyggelseskonsulenter eller andre relevante aktører, som arbejder med aktiviteter. Du skal ikke stå alene med alle opgaver.

OPSPORING - HVORDAN OPDAGER DU SEKSUELLE OVERGREB?

Det er en vigtig faglig opgave at opdage de børn, der udsættes for seksuelle overgreb, så tidligt som muligt. Det er det, opsporing handler om.

Opsporing er en proces. Der kan gå lang tid, før det bliver opdaget, at et barn bliver udsat for seksuelle overgreb – blandt andet fordi det kan være rigtig svært for et barn at forstå og fortælle om, hvad det har været udsat for. Opsporing kræver derfor stor tålmodighed. Fagpersonens opgave er løbende at være opmærksom på barnets trivsel og være nysgerrig samt undersøgende, når barnet er i mistrivsel. Hvis der er bekymring for barnets trivsel, taler man med barnet om, hvordan barnets situation ser ud. I skal derfor stille jer til rådighed og invitere børnene til at tale med jer, samtidig med I respekterer børnenes eventuelle grænser for, hvad de er klar til at fortælle jer.

At være udsat for seksuelle overgreb kan være omgærdet af hemmeligheder. Det kan være, at man som barn får at vide af krænkeren, at man ikke må fortælle om det til nogen. Det kan også være, at man ikke forstår, hvad det er, man har været udsat for og dermed ikke kan sætte ord på det.

Det er således vigtigt, at fagpersoner ved noget om, hvilke tegn og reaktioner børn og unge udsat for overgreb kan udvise. Hvis fagpersoner kan opspore – det vil sige finde frem til – de børn, som ikke selv fortæller om overgrebene, kan flere få hjælp i tide.

I afsnittene nedenfor kan I læse om, hvordan man kan tale med børn om dette emne, og om hvilke tegn og reaktioner I kan være opmærksomme på.

Alle borgere og fagpersoner har i øvrigt pligt til at underrette de sociale myndigheder ved mistanke om, at et barn har været eller er udsat for seksuelle overgreb. Læs mere herom under del 2 om håndtering.

Som fagperson, der arbejder med børn, er du ikke forpligtet til at afhøre barnet eller undersøge, hvad barnets behandlingsbehov er. Det er politiet og de sociale myndigheders ansvar. Du kan læse mere omkring de forskellige områders ansvar og roller under del 3 om tværfagligt samarbejde.

BØRNS BARRIERER FOR AT FORTÆLLE OM OVERGREB

Som beskrevet indledningsvist kan det være svært for børn at fortælle om overgreb.

"Jeg kunne ikke fortælle nogen, at jeg var blevet voldtaget. Skyld og skam, men især følelsen af at ens sjæl var besmittet, beskidt, var altoverdøvende.

Da jeg havde hørt andre voksne udtale sig om, at hvis nogen gjorde deres barn fortræd, ville de ikke tøve med at slå ihjel, tænkte jeg, at min far ville gøre det samme, hvis han hørte, hvad der var sket med mig. Derfor besluttede jeg hurtigt, at jeg aldrig ville fortælle det, for hvis jeg gjorde det, ville hele min familie blive ødelagt. Så ville jeg miste alt. Det eneste ægte holdepunkt og kærligheden ville forsvinde, og sorg og had ville være det, der var tilbage. Det kunne jeg ikke leve med. Jeg kunne ikke være medskyldig i, at min families liv blev ødelagt. Det var nok, at jeg var ødelagt. Jeg kunne ikke miste dem også."

Gukki Nuka, udsat for overgreb som barn.

"Jeg tror, at grunden til, at jeg ikke sagde noget til nogen, dengang jeg selv blev misbrugt, var, fordi jeg ikke kendte til alvoren af dét, der skete. I mit tilfælde var der en del manipulation indblandet, hvor han sagde til mig, at han holdt af mig, og at det var vores hemmelighed. Han behandlede mig specielt. På den ene side behandlede han mig godt, men det udnyttede han til at gøre ting imod mig, som jeg ikke dengang forstod, da jeg var 7-9 år.

Nogle få år efter fik jeg en meget stor skyldfølelse i mig, fordi jeg ikke skubbede ham væk og sagde NEJ, og jeg fik det virkelig dårligt med mig selv, og har overvejet selvmord i mine sene teenageår. Jeg har siden hen indset, at jeg var et lille barn, og at jeg ikke vidste bedre, fordi ingen talte om det dengang, og jeg har ikke lært grænserne for ordentlig opførsel. Det var og har aldrig været min skyld. Jeg var bare et uskyldigt barn.

Jeg ville ønske, at folk og samfundet dengang talte oplysende om problemet, så jeg måske havde lyttet eller set det, og derved havde fattet, hvad der egentlig var sket for mig. Desværre tog skammen i stedet for alvor ind, og det blev den største hemmelighed i mit liv. Gemt så langt væk inde i hovedet, at jeg har en smule svært ved at huske den tid af mit liv. Jeg ville ønske, at jeg havde vidst bedre i de år, hvor det begyndte at gå op for mig, så jeg måske tidligere kunne have gjort noget ved det, og så jeg ikke skulle leve med skyldfølelsen i så lang tid."

Henrik, udsat for overgreb som barn.

Det er vigtigt, at fagpersoner ved, at emnet kan være udfordrende at tale om. Det kan nemlig være, at et barn udsat for overgreb vil vise på andre måder, at det holder på en hemmelighed. Barnet kan vise, at det holder på en hemmelighed gennem sin adfærd. Barnet vil f.eks. kunne være meget optaget af bestemte lege eller komme med spontane kommentarer med metaforer for det, de har oplevet. Særligt små børn kan give fantasifulde eller usammenhængende fortællinger.

Længere nede kan I læse mere om, hvad I kan være opmærksomme på. Se afsnittet om tegn og reaktioner samt afsnittet om børn med seksuelt grænseoverskridende adfærd.

Hvis I vil tale med et barn om, at I har en mistanke om, at det har været udsat for noget ubehageligt, kan I læse mere i afsnittet om at tale med børn nedenfor.

AT TALE MED BØRN OM OVERGREB

Børn opfanger ofte det tabu og den stemning af alvor, der er omkring temaet overgreb. De kan fornemme, at det er noget, man ikke taler om. Derfor skal I som fagpersoner stille jer tilgængelige med store, lyttende ører og være gode til løbende at spørge ind til, hvordan børnene omkring jer har det.

Hvis ikke barnet vil fortælle om det, du har mistanke om, at det har været udsat for, kan du i stedet skabe en situation, der ikke handler om, at I skal snakke ansigt til ansigt. Det kan f.eks. være, hvor I tegner eller går en tur. Hvis barnet stadig ikke har lyst til at fortælle, må du respektere dets grænser, men du kan altid vende tilbage til emnet en anden gang, hvor barnet f.eks. er ked af det. Så viser du, at du ikke er bange for emnet, og at du forstår, at det kan tage tid at fortælle om.

En forudsætning, for at børn betror sig til jer, er ofte, at de får tillid til jer og føler sig trygge ved at snakke med jer om svære emner generelt set. Det kan være, at et barn udsat for overgreb først vil teste jer for at se, hvordan I reagerer på det svære emne, før det åbner mere op. Det kan f.eks. være, at barnet fortæller jer en historie om noget ubehageligt, som en ven har oplevet. For at opspore børn udsat for overgreb skal I altså i dagligdagen fokusere på at opbygge gode relationer, udvise oprigtig nysgerrighed, stille jer til rådighed for samtaler løbende og spørge ind til, hvordan børnene har det.

Nogle gange vil børn vælge at fortælle om deres oplevelser til nogen, som ikke er dem, de holder allermost af. Det kan være, at de i første omgang for-

tæller om overgrebet til en ven eller en vikar, som de godt kan lide, men ikke til deres egne forældre eksempelvis. Børn udsat for overgreb kan være bange for, at de mister den meget tætte person, som de fortæller det til, fordi personen måske vil synes, at de er klamme og selv er skyld i det. Lige meget hvor tæt en relation, der er til den, de åbner sig for, er der stadig tale om, at barnet oftest selv vælger den, de betror sig til.

Hvis du oplever, at et barn åbner op over for dig om et oplevet overgreb, er det vigtigt, at du ikke afhører barnet om, hvad det har oplevet. Det er nemlig politiets opgave, og de er uddannede i at spørge ind til overgrebet, så afhøringen kan bruges som bevisføring i en eventuel straffesag. Undgå derfor ledende spørgsmål, hvor man kan svare ja eller nej, f.eks. om hvor, hvornår og hvordan overgrebet skete. Selvom du ikke skal afhøre barnet, skal du stadig tale med barnet om, hvad det fortæller dig. Barnet har valgt at indvie dig i oplevelsen, og det er din opgave at turde tale med barnet mere generelt om, hvad barnet tænker og føler efter oplevelsen. Du skal derfor stille åbne spørgsmål, hvor barnet får mulighed for at fortælle sin historie. Du kan f.eks. spørge, hvordan barnet har det nu. Husk at turde være til stede i samtalen og at udvise omsorg.

Det er ikke kun børn, som kan opleve barrierer ved at tale om emnet overgreb. Mange fagpersoner kan også have svært ved emnet. Det er normalt, at man som fagperson kan reagere på emnet – især hvis man kender til overgreb fra sit eget liv.

Fagpersoner kan f.eks. opleve en hjælpeløshed, muligvis fordi mange børn er udsat for omsorgssvigt, og man ikke længere synes, man kan holde til at høre de svære historier. Det kan også være, man er opgivende, fordi man har oplevet, at børnene alligevel ikke får det bedre, selvom de får hjælp. Man kan desuden komme til at normalisere overgreb, hvis man er vant til at arbejde med børn udsat for omsorgssvigt og krænkelser. Måske oplever man, at mange af de børn, man møder, har oplevet så store svigt i deres opvækst, at de seksuelle krænkelser bare er endnu et svigt. At opleve sådanne barrierer kan medføre, at man ikke handler overhovedet, eller at man handler i strid med loven, hvis man eksempelvis ikke underretter, når man har pligt til det.

Hvis du oplever udfordringer med, hvordan du kan håndtere emnet overgreb, og hvordan du kan passe på dig selv i arbejdet med børn udsat for overgreb, kan du læse under del 4 om, hvor er der hjælp at hente.

BØRNS TEGN OG REAKTIONER

Børn og unge er forskellige. De reagerer forskelligt og udtrykker sig forskelligt alt efter deres alder og modenhed. Der findes ingen facitliste på, hvordan børn og unge, der udsættes for seksuelle overgreb, reagerer. Dog kan nogle af nedenstående tegn og reaktioner forekomme. Listen indeholder derfor ikke alle de tegn og reaktioner, som et barn muligvis kan udvise. Et barn kan godt udvise andre reaktioner, end de oplistede.

■ **Ændring af adfærd**

Vær opmærksom på, om barnet eller den unge pludselig ændrer adfærd. Det kan f.eks. være at gå fra at være udfarende eller nysgerrig til at være indelukket. En pludselig ændring i adfærden kan betyde, at der sker noget voldsomt i barnets liv. Adfærdsændringen kan dermed være et signal om, at barnet mistrives.

Vær her opmærksom på, at nogle børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb over længere tid, ikke nødvendigvis viser ændringer i adfærden, fordi det er en del af barnets hverdag.

■ **Regression**

Nogle børn reagerer på mistrivsel ved at gå tilbage i udviklingen, eller hvor udviklingen går i stå. Det kan f.eks. være at tale babysprog eller tisse i sengen/bukserne, selvom man godt kan finde ud af at gå på toilettet.

■ **Modvilje mod bestemt person**

Børn kan komme med protester eller udvise uvilje mod at være sammen med en voksen eller bestemt person.

■ **Bekymrende seksuel adfærd**

Hvis børn og unges adfærd i forhold til det seksuelle område antager karakter af voksensex og f.eks. indeholder gentagne seksuelle handlinger, der ikke er i overensstemmelse med barnets alder, så er det ikke normalt, og det er de voksnes ansvar at gribe ind.

Hvis et barn overskrider et andet barn eller en voksens grænser seksuelt, så er det ikke normaladfærd. Hvis et barn i ekstrem grad søger seksuel selvtilfredsstillelse, f.eks. tvangspræget onani/masturbation, så bør man reagere på det.

Hvis et barn taler om sex og seksuelle handlinger, som ikke almindeligt hører til aldersgruppen, så er der grund til at være mere opmærksom.

■ **Umotiveret gråd**

Mange børn, der udsættes for seksuelle overgreb, føler ikke, de har nogen at tale med om deres oplevelser. De går rundt med en masse uforløste følelser, hvilke kan vise sig i form af pludselig gråd.

■ **Søvnløshed og mareridt**

Hvis søvnløse nætter og mareridt forekommer oftere end normalt og evt. i samspil med nogle af de andre mulige reaktioner, er der grund til at være ekstra opmærksom.

■ **Tristhed og depression**

Børn kan opleve konstant tristhed, følelse af ensomhed og magtesløshed efter at have været udsat for overgreb.

■ **Aggressivitet og hyperaktivitet**

Nogle børn får en voldsom udadreagerende adfærd. Dette kan være raserianfald eller angreb på børn og voksne. Andre børn fremstår hyperaktive og gør alting i et meget højt tempo.

■ **Koncentrationsvanskeligheder**

Nogle børn reagerer ved ikke at kunne fokusere på en enkelt opgave eller leg ad gangen. De mister let overblikket, lader sig nemt distrahere og kan have let ved at glemme.

■ **Selvskadende adfærd samt selvmordstanker - og forsøg**

Børn kan finde på at skære i sig selv (cutting), brænde sig selv eller gøre anden skade på sig selv. Selvmordstanker og deciderede selvmordsforsøg kan også forekomme.

■ **Intet selvværd og hjælpeløshed eller passivitet**

Børnene kan miste troen på sig selv og ikke føle sig noget værd.

"Jeg var en stille, indadvendt og genert dreng og var vant til at være alene. Jeg gemte mig væk i min ensomhed, så det må have været næsten umuligt at læse mig dengang. Der var aldrig nogen, der opdagede, hvad jeg var blevet udsat for."

Gukki Nuka, udsat for overgreb som barn.

■ Vedholdende tavshed

Børnene kan virke tavse og isolere sig. Dette kan skyldes, at de er blevet bedt om at holde overgrebet hemmeligt eller er blevet truet med konsekvenser, hvis de fortæller om det.

■ Fysiske symptomer

Har barnet fysiske symptomer som blå mærker, sår ved eller skader i munden, udflåd, smerter ved kønsorganer, seksuelt overførte sygdomme eller lignende, er der grund til at være bekymret.

■ Ondt i maven og hovedpine

Mange børn får psykosomatiske symptomer som et udtryk for, at de ikke trives. Dette kan være ondt i maven, hovedet eller andre steder i/på kroppen. Psykosomatiske symptomer kan man ikke finde nogen fysiske forklaringer på.

■ Påfaldende hygiejnepleje

Nogle børn kan også virke usoignerede, gå i snavset tøj og ikke ville vaskes/gå i bad. Og omvendt kan nogle børn også have overdreven trang til at vaske sig ren.

■ Spiseforstyrrelser

Nogle børn udvikler spiseforstyrrelser såsom anoreksi (at sulte sig selv) eller bulimi (overspisning med efterfølgende opkast).

■ Mangelful eller overdreven blufærdighed

Nogle børn forsøger at skjule deres krop ved f.eks. at klæde sig i for stort tøj. Omvendt er nogle børn påfaldende udfordrende klædt.

De forskellige tegn og reaktioner gælder ikke kun ved seksuelle overgreb. Reaktionerne kan generelt være tegn på mistrivsel og være opstået på baggrund af forskellige forhold i barnets liv. Det er derfor vigtigt at overveje, hvilke forhold der kan have betydning for barnets trivsel (f.eks. daginstitution, klubmiljø, hjemmet, venner, udvikling m.v.).

Observerer man tegn og reaktioner, der skaber bekymring, bør man skrive sine observationer ned og tale med sin ledelse og evt. kollegaer om det. Ofte vil det være en god idé også at tale med barnet mere generelt om, hvordan barnet har det. En mere systematisk observationsperiode kan evt. iværksættes, for at følge hvordan det går med barnet over noget tid – og evt. hvordan barnet reagerer i forskellige situationer, f.eks. når han eller hun føler sig presset.

Hvis du bliver bekymret for et barn, som du ikke kender særlig godt eller ikke har daglig kontakt med, er det vigtigt, at du giver disse oplysninger videre – f.eks. til andre kolleger, som kender barnet, eller ledelsen på arbejdspladsen. Du skal dog stadig være opmærksom på, at man som fagperson har skærpet underretningspligt, læs mere under del 2 om håndtering.

BØRNS SEKSUALITET

Menneskets seksuelle udvikling starter som spædbarn og fortsætter gennem hele livet. Ofte er børn dog ikke bevidste om den seksuelle udvikling, de er inde i. Mange børn er omkring 10-14 år, før de rigtigt bliver bevidste om, at dele af kroppen også har seksuelle funktioner. Barnet kender derfor ikke meget til seksualitetens betydning, hverken hos sig selv eller hos de voksne.

Den barnlige seksualitet er noget andet end de voksnes seksualitet. Barnet har brug for at udvikle sin egen seksualitet og i sit eget tempo uden at blive involveret i de voksnes seksualitet. Involvering i de voksnes seksualitet kan være decideret skadelig for et barns udvikling, uanset hvilken form for seksuelle handlinger barnet involveres i. Det er derfor den voksnes ansvar, at børn ikke inddrages i seksuelle aktiviteter, som de ikke er villige til at være en del af eller modne nok til at forstå.

Det er dermed også vigtigt, at du som fagperson ved noget om børns seksuelle udvikling, og hvad der er henholdsvis normal og bekymrende adfærd. Dette afsnit beskriver både den sunde seksuelle udvikling og den bekymrende og krænkende seksuelle adfærd.

Du bør kende til børns normale seksuelle udvikling for bedst muligt at understøtte og fremme den. Når man ved, hvad der er normal adfærd, kan man også bedre opdage bekymrende adfærd. Du bør derudover vide, hvordan du skal reagere, når du oplever et barn med en bekymrende eller grænseoverskridende seksuel adfærd – både for at beskytte barnet selv og andre børn.

"I mit tilfælde gik jeg fra at være et populært barn til at være et meget indelukket barn med få venner, og jeg var til tider meget ensom. Min adfærd ændrede sig meget. Jeg begyndte at få lange perioder, hvor jeg bare ville være alene. Jeg droppede at gå til gymnastik i skolen, så jeg ikke skulle bade foran andre, hvilket jeg fik masser af skældud for, fra skolen. Jeg gik nærmest aldrig i svømmehaller, og har det stadig underligt med det.

Der begyndte at komme perioder med depression, hvor jeg spiste dårligt, og jeg havde ikke lyst til at lave noget særligt.

Jeg fik til tider nogle vredesudbrud, jeg ikke kunne styre. Mine tanker blev meget negative til tider, hvilket jeg stadig mærker lidt til i dag.

Min familie skulle en dag besøge min krænker, men jeg var blevet en smule ældre, og jeg nægtede at tage med. De kunne ikke forstå, hvorfor jeg ikke ville over og sige hej til denne her person, som havde været rigtig venlig over for min familie, men de vidste jo ikke noget dengang."

Henrik, udsat for overgreb som barn.

En seksuelt bekymrende adfærd hos et barn kan ofte betyde, at barnet selv har oplevet grænseoverskridende seksuelle aktiviteter eller andre former for omsorgssvigt.

Derfor skal du være opmærksom og handle på, når børn udviser grænseoverskridende adfærd.

Børns udvikling af en sund seksualitet

Børn udvikler løbende deres seksualitet. De udvikler sig gennem leg og samvær med andre. Børn oplever således også, at der er ting, de har lyst til at gøre eller opleve – og ting, som de ikke har lyst til. Det kan f.eks. være, at du aer et ungt menneske trøstende på kinden, og at den unge med sin reaktion giver udtryk for, at det er en rar berøring. Det kan også være, at du prøver at made et barn, som ikke kan lide smagen og begynder at græde. Det er eksempler på, hvordan børn kan give udtryk for, hvad de kan lide eller ikke kan lide. For at børn kan udvikle en sund seksualitet, er det nødvendigt, at deres grænser ikke gentagne gange bliver overskredet. Barnet lærer, at det er okay, at folk gør ting ved en, som man ikke kan lide, hvis det igennem sin opvækst oplever, at voksne gør noget, som ikke er behageligt. Det kan f.eks. være, at den voksne krammer, kysser og aer på kinden, når man ikke har lyst til det. Det vil gøre det sværere at sige fra overfor ubehagelige oplevelser som ung og voksen.

Børn kan i perioder være optaget af seksuelle ord, emner og lege. Det er din opgave som fagperson at holde øje med både små og større børns seksuelle lege og aktiviteter. Det er ikke meningen, at man skal overvåge børnene konstant, da der skal være plads til, at de kan lege og være sammen uden voksnes indblanding og overvågning. Men du kan lytte til de stemninger og fornemmelser, der er omkring børnene, og blive mere undersøgende, hvis der er noget, der undrer eller bekymrer dig.

Det er også din rolle som fagperson at være med til at guide børn ind i en sund seksuel udvikling. Som voksen er man god til at opmuntre og underbygge børns eksperimenter på mange forskellige områder, men når det handler om seksualitet, overlader man nogle gange børn til selv at finde ud af, hvad der er rigtigt og forkert. Voksne spiller imidlertid en stor rolle i forhold til at skabe en forståelse hos børn om, hvad en sund seksualitet er, hvad der er okay, og hvor grænsen går. Du kan f.eks. italesætte, hvad barnet føler, når noget er rart eller ikke er rart, og lære barnet at sætte ord på sine følelser.

I det følgende vil det blive beskrevet, hvordan den sunde seksualitet kan ud-
folde sig for børn i forskellige aldersgrupper². Du kan desuden læse mere
om bekymrende seksuel adfærd længere henne i dette afsnit.

Babyer

Babyer fødes med fornemmelser for, hvad der opleves som behageligt og
ubehageligt. Babyer har brug for nærhed og omsorg for at udvikle sig. Baby-
ens tilknytning til et andet menneske er grundlæggende for dets udvikling
og overlevelse.

Babyen vil hurtigt finde ud af, at det kan føles rart, når det bliver vasket ved
kønsdelene eller det får skiftet ble. Den store baby kan finde på at pille ved
sig selv og nyde berøring. Babyen er dog ikke i stand til bevidst at stimulere
sig selv. Det er babyens motorik og hukommelse slet ikke udviklet nok til.
Babyen er født med en drift, der er lige så naturlig som tørst og sult, og det
er denne, der kommer til udtryk.

Babyen mærker på sine forældres reaktion, om dets barnlige seksualitet er
positiv eller negativ. Reagerer man med varme og nærhed, lærer barnet, at
seksualitet er godt, hvilket bidrager til en sund udvikling. Reagerer man med
skam eller overser man barnets nysgerrighed, kan dette medføre en fru-
stration eller en opfattelse af seksualitet som noget forkert og forbudt.
Sidstnævnte reaktion kan hænge sammen med, at man ikke selv har gjort
sig tanker om egne grænser. En uheldig reaktion kan f.eks. være, at man
hurtigt fjerner barnets hånd og evt. skælder ud. En passende reaktion kan
være at smile og spørge, om det føles dejligt.

---

2 Petersen, C.M. (2016): Seksuelle overgreb mod børn og unge i Grønland.
Beredskab, samtale med børn, vidensdeling. Nuuk, Saaffik.

2-3 år

Fra 2-3-års-alderen kan barnet stimulere sig selv mere målrettet ved f.eks. at hive i tissemanden eller rokke frem og tilbage på stolen. Barnet er dog ikke selv klar over, hvad han eller hun er i gang med (barnlig onani), men ved kun, at det føles rart.

Hvis den barnlige onani bliver for åbenlys, eller det føles pinligt over for andre, kan man venligt aflede barnet, så det gør noget andet. En irettesættelse vil barnet ikke kunne forstå, da barnet ikke selv forstår sin handling på samme måde som voksne forstår, hvad onani er. Vejled eller afled i stedet for barnet til at gøre noget andet. Dette vil hjælpe barnet i andre situationer gennem udviklingen. Barnet vil lære og være klar over, hvor og hvornår det er i orden at stimulere sig selv. Gennem vejledning kan vi hjælpe barnet til at undgå pinlige situationer eller undgå at overskride andre folks grænser.

3-4 år

Når børn er 3-4 år gamle, begynder man at lære dem de sociale spilleregler, der er i vores samfund. Man taler f.eks. med børnene om, hvorfor de skal spise pænt og ikke bande. Der er nogle bestemte sociale regler, mennesker bør opføre sig efter, og dette gælder også i forhold til kroppen, privatlivet og seksualiteten.

At lære sit barn om blufærdighedsgrænser kan være med til, at barnet ikke møder negative reaktioner fra sine omgivelser. Det er eksempelvis okay at tale med børn om, hvad de foretager sig, når de onanerer. Man kan f.eks. sige til barnet, at man godt ved, det føles rart at røre ved sig selv, men at det er noget privat og noget, man gør, når man er alene. Så lærer barnet, at man respekterer andres grænser ved ikke at krænke deres blufærdighed.

Når børn er i denne alder, leger de doktor - eller bollelege. Dette er normalt. Børnene kan finde på at tage tøjet af og røre ved hinanden. Under disse lege lærer børnene om, hvad der føles rart, og hvad der ikke gør, og de opdager også, at mennesker har forskellige kroppe og grænser for deres kroppe. Hvis du opdager legen og bliver bekymret for, om det er en god leg, kan du spørge, om legen er god og sørge for, at alle er glade. Hvis legen ikke er god, kan du vejlede børnene til at passe på, eller lære dem at sige fra, når de ikke synes at det er sjovt.

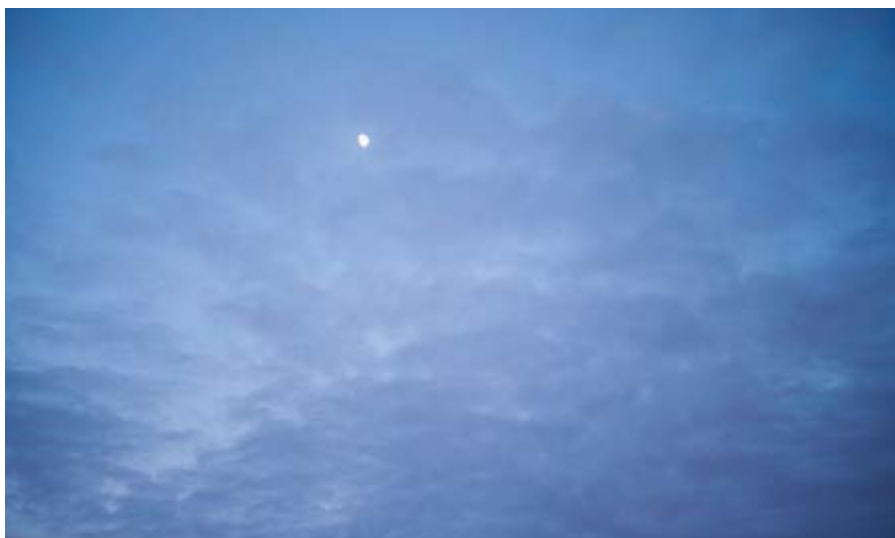
Skolebarnet

Når barnet begynder i skole, virker barnet ikke længere så optaget af seksuelle lege som tidligere. Dette hænger sandsynligvis sammen med, at barnet har lært mere om privatliv og seksualnormer. Dog er det faktisk således, at børn i skolealderen eksperimenterer mere med fantasier, fingre, puder osv. end tidligere i deres barndom.

I denne alder udvikles kønsrolleidentiteten, og børnene kan drille og være meget efter hinanden. I denne alder lærer barnet desuden sig selv og sin krop at kende. Når børnene nærmer sig puberteten omkring de 11-12 år, kan de være i stand til at give sig selv en orgasme.

Teenageren

Når den unge er mellem 13 og 19 år, er han eller hun bevidst om, at der er en sammenhæng mellem kroppens fornemmelser og seksuelle tanker og handlinger. Den unge ved godt, at man kan blive påvirket af f.eks. seksuelle billeder, film og ord. Det er i denne tid, at det store barn får lyst til at eksperimentere med sin seksualitet og gerne sammen med en partner.

I denne tid er den unge også ekstra følsom, da andre vigtige forhold også udvikler sig. Dette kan være identitet og selvværd. Vil du gerne informere det store barn om seksualitet, kan det være nemmest at gøre dette gennem bøger eller andet informationsmateriale, der kan virke mindre pinagtigt for det store barn. Dette skal dog ikke stoppe dig fra at tale med den unge om seksualitet. Tal gerne åbent og direkte om seksualitet med de store børn. Børn, der gennem udviklingen er blevet mødt med en åbenhed over for denne type spørgsmål, vil have nemmere ved at spørge ind til og tale om seksualitet – også hvis barnet oplever noget grænseoverskridende. Det er dog også i orden, hvis man ikke har lyst til at svare på alle spørgsmål, ligesom det vil være med spørgsmål om andre forhold i livet. I sådan et tilfælde skal man blot forklare hvorfor – f.eks. hvis man synes, at det er en privat sag, der spørges ind til, og at det vil være moralsk forkert at svare på.

CASE

Her beskrives et eksempel på, hvordan en lærer på et gymnasium kan gøre sig overvejelser om og handle i forhold til unges seksualitet:

Inuk på 17 år

En gymnasielærer taler en dag med Inuk, som virker mere stille, end han plejer. Læreren spørger derfor Inuk, hvordan det går. Inuk siger, at han har tænkt på noget. Læreren spørger ind til, hvad det er, han går og tænker på. Inuk siger, at det bare er svært for tiden, og vil ikke tale mere om emnet. Læreren spørger, om han vil have et kram. Det vil Inuk gerne.

Senere på dagen er der personalemøde, og læreren fortæller de andre ansatte om sin observation og snak med Inuk. De andre har ikke oplevet noget lignende, og de aftaler, at læreren holder lidt ekstra øje med Inuk indtil næste personalemøde.

To dage efter sætter Inuk sig ved siden af læreren, da de er ude på ekskursion og holder en pause. Han fortæller læreren, at han er begyndt at blive glad for en anden dreng. Læreren fortæller Inuk, at det er normalt, at man i hans alder kan være i tvivl om ens seksualitet, hvis det er det, han oplever. Inuk spørger, hvad han skal gøre, hvis han er homoseksuel. Læreren svarer, at det er op til ham, hvornår han vil fortælle andre om det – og at han selv bestemmer, hvem der får det at vide og hvornår. Læreren fortæller Inuk, at han altid kan komme for at snakke, hvis han har behov for det. Inuk bliver glad og virker mere lettet, da han løber hen til sine klassekammerater.

Efter samtalen er læreren mere rolig. Læreren oplever, at Inuk er inde i en normal seksuel udvikling, der formentlig handler om en helt naturlig, forbigående forvirring om sin seksualitet og kønsidentitet. Læreren fortæller på næste personalemøde, at der har været en efterfølgende samtale med Inuk, som har beroliget og gjort, at læreren ikke længere er bekymret. Læreren fortæller ikke, hvad samtalen handlede om, da det var en fortrolig samtale, og fordi læreren mener, at seksualitet er en privat sag, hvor Inuk bestemmer, hvem der skal vide hvad. Læreren fortæller, at alle fortsat kan være opmærksomme på, om Inuk er sit glade og udadvendte selv.

- Er I enige i, at Inuk er inde i en sund seksuel udvikling?
- Hvordan ville du have håndteret samtalen med Inuk?
- Hvad ville du have fortalt på personalemøderne?

BØRN OG UNGE MED SEKSUELT BEKYMRENDE ELLER KRÆNKENDE ADFÆRD

For nogle børn ændrer den seksuelle udvikling karakter, og barnet får en bekymrende eller grænseoverskridende seksuel adfærd. Det er vigtigt, at man som fagperson er opmærksom på børns seksuelle lege og adfærd. Det vil sige, om alle børn deltager frivilligt i en leg, og om de føler sig godt tilpas, eller om nogen bliver presset til at deltage i legen. Det er også vigtigt at være opmærksom på større børn og unge i puberteten, f.eks. om der er en god, ligeværdig omgangstone og -form i den ungegruppe, som den unge er en del af – eller om gruppen er præget af ulighed og stridende magtpositioner.

Der kan være en glidende overgang mellem seksuelt bekymrende adfærd og seksuelt krænkende adfærd. Hvis et eller flere børn bruger vold, trusler eller magt til at gennemføre seksuelle aktiviteter over for et andet barn, kalder vi det seksuelt krænkende adfærd. Hvis ikke de seksuelle aktiviteter gennemføres, men barnet ofte er grænseoverskridende i sin fremtoning og handlinger, kalder vi det seksuelt bekymrende adfærd. Det kan eksempelvis

være seksuelt bekymrende adfærd, hvis et barn i leg med andre børn prøver at røre ved de andre børns private steder. Hvis barnet rent faktisk rører et privat sted på de andre børn, vil der ikke længere være tale om blot en bekymrende adfærd, så er der tale om en seksuelt krænkende adfærd.

Vigtigt at reagere i tide

Det vigtigste er, at du handler på din bekymring, lige meget om der er tale om den ene eller anden form for grænseoverskridende adfærd. Jo tidligere man reagerer på en seksuelt bekymrende adfærd, jo større er chancerne, for at barnet kan komme ind i en sundere seksuel udvikling. Sådan forebygges det også, at barnet udvikler en decideret krænkende adfærd, og dermed beskytter man samtidig andre børn mod krænkelser.

Både børn, der er udsat for seksuelt grænseoverskridende adfærd, og børn der udsætter andre børn for denne adfærd, har brug for hjælp til at få styrket deres sociale kompetencer. Det vil sige deres evne til at mærke og give udtryk for egne grænser og deres evne til at se og respektere andres grænser.

Det er derfor en god idé at notere sine observationer ned og drøfte dem med andre. Som fagperson skal du altså være nysgerrig på, hvad adfærden skyldes. Snak derfor gerne med barnet om, hvad adfærden skyldes. Man bør også kigge på, om barnet leger lege, hvor det gengiver seksuelle handlinger og forsøger at kontrollere, tvinge eller mobbe andre børn. Når du ser eller hører om barnets adfærd, griber du ind ved at irettesætte barnet og fortælle, hvorfor det ikke er en normal adfærd. Du skal hjælpe barnet til at forstå, hvordan barnet i stedet skal opføre sig³.

Man skal med andre ord gøre det samme i disse situationer, som når man er bekymret for, om et barn er udsat for overgreb. Man skal være opmærksom på barnets adfærd, tale med barnet om, hvordan det har det, og underrette, hvis der er bekymring for barnets adfærd og trivsel.

At et barn har bekymrende eller krænkende seksuel adfærd kan nemlig også skyldes, at barnet har været udsat for seksuelle hændelser, som barnet ikke har været moden nok til at indgå i – det vil sige, der kan være tale om, at barnet har været udsat for et seksuelt overgreb. Det kan eksempelvis være, at et barn har været eksponeret for pornografi i for tidlig en alder.

---

3 Kikuchi, J. (1995): When the offender is a child: Identifying and responding to juvenile sexual abuse offenders.

Det kan medføre, at barnet reagerer med selv at udvise en seksuel adfærd, som ikke er alderssvarende. Måske søger barnet trøst og nærhed gennem den seksualiserede adfærd, eller måske udlever barnet aggressioner eller angst som følge af svigtene.

Hvis du har mistanke om, at barnet har været udsat for et overgreb, kan du læse mere om, hvad du skal gøre i del 2 om håndtering.

Hvis du er i tvivl om, hvad der kan være bekymrende og krænkende adfærd blandt børn, kan du anvende JanusCentrets bekymringsbarometer. Se mere under del 4 om, hvor er der hjælp at hente og litteraturhenvisninger.

Voksne krænkere

Det er ikke kun andre børn, som kan opføre sig seksuelt krænkende over for børn; det er også voksne. Dog skal det nævnes, at det samme gør sig gældende for voksne krænkere som for børn, der krænker – nemlig at der kan være tale om personer, der har oplevet omsorgssvigt og seksuelle overgreb, og som reagerer med en krænkende adfærd.

Det er også vigtigt, at du som fagperson ved, at krænkere er forskellige. Krænkeren kan være den kærlige mor, som ikke kan skelne mellem omsorg og overgreb. Det kan være en perifer person i barnets netværk, som krænker, når han er påvirket af for meget alkohol. Det kan være bedstefaren, der selv er blevet krænket og både har krænket sit eget barn og nu også sit barnebarn. Det kan være en træner, som tror, at der er tale om et kærlighedsforhold og derfor overskrider barnets grænser.

Ofte har krænkeren brug for hjælp og behandling. Hvis den krænkende adfærd kan stoppes, forebygges det nemlig, at nye børn udsættes for overgreb, og krænkeren selv kan potentielt set få et bedre liv med færre problemer.

DEL 2: HÅNDBOGEN

Fagpersoner, der har kontakt med børn og unge, kan blive opmærksomme på, at et barn udviser tegn og reaktioner på at være udsat for seksuelle overgreb, eller barnet kan selv fortælle, at det bliver udsat for seksuelle overgreb.

Når fagpersoner får mistanke eller viden om, at et barn udsættes for seksuelle overgreb, er det vigtigt, at handle, så overgrebene kan blive stoppet, og barnet kan få den hjælp og støtte, det har brug for.

I denne del af håndbogen beskrives, hvad fagpersoner er forpligtet til at gøre, og det beskrives, hvad kommunen er forpligtet til at gøre, når de modtager en underretning om seksuelle overgreb mod et barn.

UNDERRETNING

Når der opstår mistanke eller viden om, at et barn bliver udsat for seksuelle overgreb, skal man underrette kommunen. En underretning er en orientering til kommunen, om at barnet har brug for hjælp og støtte. Man kan både underrette kommunen telefonisk, ved at henvende sig personligt eller skriftligt. Der findes to forskellige former for underretningspligt. Den almindelige og den skærpede underretningspligt.

ALMINDELIG UNDERRETNINGSPLIGT

Alle borgere har pligt til og ansvar for at underrette kommunen, hvis borgeren får kendskab til, at et barn lever under forhold, der skader barnets trivsel, sundhed og udvikling. Det vil f.eks. være tilfældet, hvis borgeren får kendskab til, at barnet udsættes for seksuelle overgreb.

SKÆRPET UNDERRETNINGSPLIGT

Ansatte, der arbejder med børn og unge (skole, børnehaver, sundhedssektor m.m.) har skærpet pligt til at underrette kommunen, både hvis de har mistanke om, eller hvis de har kendskab til, at et barn har behov for særlig støtte. Det vil være tilfældet, hvis der er grund til at tro, at et barn udsættes for seksuelle overgreb. Selvom fagpersoner har tavshedspligt i forbindelse med deres arbejde, er de forpligtede til at underrette kommunen ved bekymring for et barn. Underretningspligten er vigtigere end tavshedspligten.

Det betyder, at når du er på arbejde, har du skærpet underretningspligt, og når du har fri, har du almindelig underretningspligt.

ANONYME UNDERRETNINGER

I Grønland er der mange små samfund, hvor det kan være vanskeligt at opfylde sin underretningspligt. Det er derfor besluttet i lovgivningen, at det skal være muligt at lave en anonym underretning, og kommunen skal behandle anonyme underretninger på samme måde som underretninger med navn på. Det vil sige, at en underretning ikke går tabt, fordi underretteren f.eks. kan være bange for at blive forfulgt af barnets familie eller kan være i familie med barnet.

Her kan du læse, hvad der står i Børnestøtteloven om almindelig og skærpet underretningspligt:

KAPITEL 5 UNDERRETNINGSPLIGT

Almindelig underretningspligt

§ 15. Enhver borger har pligt til at underrette kommunalbestyrelsen, hvis borgeren får kendskab til, at et barn lever under forhold, der bringer dets trivsel, sundhed eller udvikling i fare.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal inden 1 uge efter modtagelsen af en underretning sende en skriftlig kvittering til borgeren om, at underretningen er modtaget.

Skærpet underretningspligt

§ 16. Ansatte i social-, skole- eller sundhedssektoren samt ansatte i daginstitutioner har en skærpet pligt til straks at underrette kommunalbestyrelsen, når den ansatte i forbindelse med udøvelsen af sit professionelle virke bliver bekendt med, eller har grund til at antage, at et barn har behov for særlig støtte. Samme underretningspligt gælder borgere med hverv, der hviler på offentligt valg eller borgerligt ombud.

Stk. 2. Underretningspligten efter stk. 1 gælder endvidere, når den ansatte bliver bekendt med eller har grund til at antage, at vordende forældre har behov for særlig støtte, jf. § 26.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal inden 1 uge efter modtagelsen af en underretning, sende en skriftlig kvittering til den underrettende ansatte, om at underretningen er modtaget.

Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn, § 15 og 16.

FORSØMMELSE AF UNDERRETNINGSPLIGTEN

Underretningspligten gælder alle borgere. Det betyder, at alle har et fælles ansvar for at underrette til kommunen, hvis der er kendskab til, at et barn f.eks. udsættes for seksuelle overgreb.

Offentligt ansatte, der ikke opfylder den skærpede underretningspligt, kan forvente, at det vil blive opfattet som passivitet, en tjenesteforsømmelse og dermed en overtrædelse af kriminallovens § 55, stk. 2⁴.

HVEM MISTÆNKES FOR AT BEGÅ OVERGREB?

Der kan være forskellige opmærksomhedspunkter, alt efter hvem der har begået seksuelle overgreb mod barnet. Hvis det er et andet barn, der har begået overgrebet, skal man sende en underretning for begge børn. Barnet eller den unge, der har begået et seksuelt overgreb mod et andet barn, har nemlig lige så meget behov for støtte, som det barn, der er blevet udsat for et seksuelt overgreb.

Hvis det er barnets forældre eller nære omsorgspersoner, der har begået et seksuelt overgreb mod deres barn, er det vigtigt at være opmærksom på, at forældrene kan true barnet til ikke at sige noget om overgrebet, inden sagen er undersøgt. Derfor skal man ikke tale med forældrene om den mistanke eller viden, der er opstået.

Hvis det er en ansat, der har begået et seksuelt overgreb mod et barn, er det vigtigt at kontakte den øverste ledelse og få hjælp og sparring på, hvordan man håndterer sådan en sag. Sager om ansatte, der begår seksuelle overgreb mod børnene, er vanskelige at håndtere, fordi der både er en sagsag for barnet, en personalesag for den ansatte, og fordi den ansattes kollegaer og ledelse kan blive følelsesmæssigt ramt af det tillidsbrud, den ansatte har udsat dem for.

Hvis du er i tvivl om, hvad du skal gøre i en lignende sag, kan du læse mere om, hvor man har mulighed for at henvende sig under del 4, afsnittet om hvor der er hjælp at hente.

---

⁴ Bekendtgørelse af kriminallov for Grønland Lov nr. 306 af 30. april 2017.

Hvis det er en anden person eller en ukendt person, der har begået et seksuelt overgreb, er der ikke nogen særlige forholdsregler. Sådanne sager håndteres ligesom andre sager, hvor et barn har behov for særlig støtte.

Derfor er det vigtigt, at den fagperson, der skal skrive en underretning om seksuelle overgreb mod et barn, overvejer, hvem der mistænkes for at have begået overgrebet og sætter sig ind i, hvad man skal være særligt opmærksom på.

Nedenfor er en skematisk oversigt over de forskellige opmærksomhedspunkter, alt efter hvem mistanken retter sig mod.

NÅR KOMMUNEN MODTAGER EN UNDERRETNING

Kommunen er ifølge lovgivningen forpligtet til at handle, når den modtager en underretning om et barn, der har behov for særlig støtte. Der er særlige forpligtelser for kommunen, når der er grund til mistanke eller bekymring om, at et barn er udsat for seksuelle overgreb.

KVITTERING FOR UNDERRETNING

Når kommunen har modtaget en underretning, er den forpligtet til at sende en kvittering til underretter, senest en uge efter at underretningen er modtaget.

SOCIALFAGLIG UNDERSØGELSE

Kommunen skal beslutte, om der er behov for at lave en socialfaglig undersøgelse, når de modtager en underretning. Den socialfaglige undersøgelse skal vise barnets behov og den skal bidrage til, at der vælges den rigtige støtte til barnet. Derefter laver kommunen en handleplan for barnet.

Handleplanen er et overblik over, hvilken støtte barnet skal have og beskriver, hvornår støtten forventes at kunne afsluttes. Imens barnet modtager støtte, er kommunen forpligtet til at følge op. Kommunen inddrager barnet og barnets familie i arbejdet med den socialfaglige undersøgelse og handleplan.

Kommunens arbejdsgang er illustreret nedenfor:

UNDERRETNINGER, DER HANDLER OM SEKSUELLE OVERGREB MOD ET BARN

Hvis en underretning giver mistanke om, at et barn udsættes for seksuelle overgreb, skal kommunen handle med det samme. Det betyder, at kommunen straks skal beslutte at lave en socialfaglig undersøgelse, at kommunen med det samme skal give støtte til barnet og underrette politiet om mistanken.

Her kan man læse, hvad der står i Børnestøtteloven om kommunens handlepligt ved underretning:

Kommunens handlepligt ved underretning

§ 19. Kommunalbestyrelsen skal, når den modtager en underretning, jf. § 15, 16 eller 17, indenfor 24 timer træffe beslutning om, hvorvidt der er grundlag for at iværksætte en socialfaglig undersøgelse, jf. § 45.

Stk. 2. Træffer kommunalbestyrelsen beslutning om iværksættelse af en socialfaglig undersøgelse, jf. stk. 1, skal den socialfaglige undersøgelse iværksættes snarest og senest 2 uger efter modtagelse af underretningen.

Stk. 3. Ved modtagelse af en underretning, skal den socialfaglige undersøgelse og foreløbige støtte iværksættes straks, dog senest indenfor 24 timer, når underretningen giver kommunalbestyrelsen mistanke om:

- 1) Vanrøgt,
- 2) Vold og trusler mod barnet eller mellem andre medlemmer af husstanden, eller
- 3) Seksuelle overgreb mod et barn.

Stk. 4. Ved modtagelse af en underretning, jf. stk. 3, skal kommunalbestyrelsen straks underrette politiet om den modtagne underretning.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsens handlepligt, jf. ovenstående stk. 1-4, gælder tilsvarende, når kommunalbestyrelsen af egen drift, og ikke på grund af en underretning, bliver opmærksom på bekymrende forhold for barnet.

Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn, § 19.

KOMMUNERNES INDBYRDES UNDERRETNINGSPLIGT

Hvis en familie flytter til en anden kommune, mens deres sag behandles, skal den kommune, familien flytter fra, underrette den kommune, familien flytter til. På den måde sikres det, at barnet og familien fortsat kan modtage den støtte, der er behov for.

CASE

Her beskrives et eksempel på, hvordan en lærer og en kommune håndterer en sag, når der er opstået mistanke om, at et barn har været udsat for overgreb:

Salik på 10 år

En lærer bliver opmærksom på, at Salik på 10 år har ændret adfærd. Han er mut, indelukket og svær at komme i kontakt med. Læreren spørger Salik, hvad der er galt, men Salik vil ikke sige noget. Læreren siger til Salik, at han vil tale med hans forældre, men Salik bliver meget ulykkelig og råber: "Det må du ikke".

Læreren ved, at Saliks far drikker meget. Han har ofte tænkt over, om Salik har været udsat for overgreb, da han var barn. På baggrund af Saliks adfærd og lærerens kendskab til familiens forhold, beslutter læreren at sende en underretning til kommunen. Han orienterer ikke Saliks forældre om underretningen, fordi han er i tvivl om, hvorvidt Saliks far har begået et overgreb mod Salik.

Kommunen sender en sagsbehandler hen på skolen for at tale med Salik. Der bliver taget en beslutning om at lave en socialfaglig undersøgelse, som kan vise, hvilken støtte Salik har brug for, og politiet bliver orienteret om underretningen. Samtidig bliver Salik tilbudt krisehjælp på det lokale familiecenter. Sagsbehandleren koordinerer med politiet, hvornår og hvordan Saliks forældre inddrages.

DEL 3: TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

Det er et fælles ansvar at forebygge, at der sker seksuelle overgreb. Hvis det alligevel sker, er det et fælles ansvar at få det stoppet. Derfor er det vigtigt, at alle faggrupper ved, hvilken opgave de selv har, og hvilke opgaver de andre faggrupper løser. På den måde kan alle faggrupper bidrage til, at seksuelle overgreb mod børn opdages og håndteres på en måde, der er hensigtsmæssig og skånsom for barnet.

I denne del af håndbogen beskrives, hvilke opgaver og roller de forskellige fagpersoner har.

ROLLE- OG ANSVARSFORDELING

Børnehaver og skoler

Nogle af de tværfaglige samarbejdspartnere har direkte kontakt med børn i det daglige arbejde. Hvis du f.eks. arbejder i en vuggestue, børnehave eller skole, vil du typisk kende børnene rigtig godt og vil derfor også have viden om, hvilke børn der er i trivsel, og hvilke børn der ikke er. Du vil også ofte være den fagperson, der kan mærke, hvis barnet ændrer adfærd, får det værre eller bedre.

Alle disse informationer om børnenes trivsel eller tegn og reaktioner på mistrivsel er vigtig viden for de andre tværfaglige samarbejdspartnere. Din vigtigste opgave er altså at være opmærksom på børnene. Du skal underrette kommunen, hvis der er mistrivsel, og du skal støtte og yde omsorg over for de børn, hvor der laves en undersøgelse af, hvorvidt de har været udsat for seksuelle overgreb.

Kommunen

Kommunen har ansvar for at undersøge barnets og familiens forhold, når der er modtaget en underretning. Kommunen har pligt til at lave en anmeldelse til politiet og at samarbejde med det tværfaglige netværk. Derudover skal kommunen sørge for at lave relevant støtte til barnet, følge op på om støtten virker efter hensigten og afslutte støtten, når behovet ikke er der længere.

Politiet

Politiets opgave er at sikre at love overholdes. De skal efterforske og retsforfølge dem, der begår seksuelle overgreb mod børn. En efterforskning af seksuelle overgreb mod børn vil ofte blive sat i gang på baggrund af en anmeldelse. En efterforskning kan bestå af undersøgelser af gerningsstedet, afhøring af mistænkte samt afhøring/videoafhøring af det barn, der har været udsat for overgreb.

Det kan også være politiet, der bliver opmærksom på, at et barn udsættes for seksuelle overgreb. Hvis det er tilfældet, skal politiet sende en underretning til kommunen.

Sundhedsvæsenet

Sundhedsvæsenets opgave er at vise og dokumentere, hvis et barn har været udsat for seksuelle overgreb. Denne dokumentation vil kunne bruges som bevisførelse i en retssag. Lægen vil desuden have mulighed for at vurdere, om barnet og barnets familie er i krise og har brug for krisehjælp. Endelig har lægen også mulighed for at visitere barnet videre til psykolog eller andre tilbud.

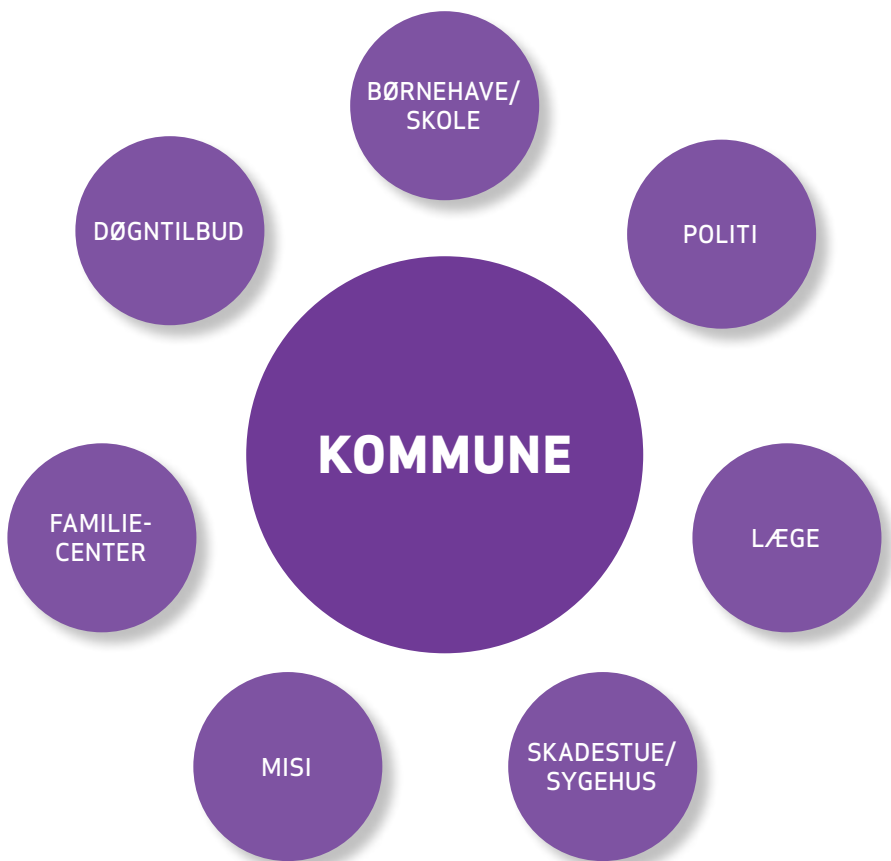
Det kan også være lægen, tandlægen, skadestuen eller sygehuset, der bliver opmærksom på, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb. Hvis det sker, skal de også sende en underretning til kommunen.

Familiecenter og døgntilbud

Familiecenterets og døgninstitutioners opgave kan være at yde behandling til de børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, så skadevirkninger og senfølger bliver mindre. Derudover kan døgninstitutioner være et trygt sted for børn at opholde sig, både mens sagen efterforskes, og efter at overgrebet er blevet bekræftet, hvis barnet har behov for det.

Et barn kan også blive visiteret til døgnbehandling eller familiecenteret på baggrund af generel mistriksel. Her kan døgninstitutionen eller familiecenteret få viden om, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb. De vil i en sådan situation være forpligtet til at sende en underretning til kommunen.

Nedenfor er en illustration af de vigtigste tværfaglige samarbejdspartnere. Kommunen er placeret i midten, fordi det er kommunens opgave at koordinere arbejdet med barnet og samarbejdet mellem de tværfaglige samarbejdspartnere:

CASE

Her beskrives et eksempel på, hvordan de tværfaglige samarbejdspartnere udfører deres opgaver i en sag om seksuelt overgreb mod et barn.

Efter at der er sendt en underretning fra skolen vedr. Salik på 10 år (se del 4), har Salik været til undersøgelse på sygehuset. Undersøgelsen viser, at Salik har rifter omkring endetarmen. Salik er også blevet afhørt af politiet. Her har han bekræftet, at han har været udsat for et seksuelt overgreb begået af faderen. Derudover har kommunen lavet en § 50 undersøgelse, der peger på, at Salik i en periode skal bo på en døgninstitution. Kommunen har undervejs i forløbet haft tæt kontakt til skolen, der har taget ekstra hånd om Salik, mens sagen blev undersøgt. Saliks forældre er blevet inddraget, i første omgang ved at politiet har afhørt Saliks far. Moderen er efterfølgende inddraget i formulering af handleplan for Salik i samarbejde med sagsbehandleren.

BEREDSKABSPLANER

Alle kommuner i Grønland er lovgivningsmæssigt forpligtet til at udarbejde et skriftligt beredskab, der beskriver, hvordan kommunen arbejder med forebyggelse, opsporing og behandling af sager om omsorgssvigt af børn.

Beredskabet har til formål at sikre, at alle fagpersoner i kommunen ved, hvordan de skal arbejde med forebyggelse og opsporing af omsorgssvigt, samt hvordan de skal handle, hvis de får mistanke eller viden om omsorgssvigt. Det vil sige, at de ved, hvad deres opgave og rolle i sagen er.

Her kan man læse, hvad der står i Børnestøtteloven om børne- og ungdomspolitik og beredskab:

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal udforme en sammenhængende børne- og ungdomspolitik og et beredskab til forebyggelse, tidlig opsporing og behandling af sager om omsorgssvigt mod børn, samt udarbejde en nødberedskabsplan for socialt fagligt opsyn af børn indtil anbringelse, jf. §36, stk. 3, kan finde sted. Såvel politik som beredskab skal offentliggøres på kommunens hjemmeside og revideres med højst fire års mellemrum.

Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn, § 3, stk. 3.

Beredskabet bør indeholde:

- Et indledende afsnit der beskriver, hvad beredskabet handler om, og hvem der har været med til at udarbejde det
- Et afsnit om, hvad kommunens fagpersoner gør for at forebygge, at børn bliver udsat for seksuelle overgreb eller andre former for omsorgssvigt
- Et afsnit om, hvad kommunens fagpersoner gør for at opdage børn, der har været udsat for seksuelle overgreb eller andre former for omsorgssvigt, så tidligt som muligt
- Et afsnit om, hvordan kommunens fagpersoner skal handle, hvis de får mistanke eller viden om seksuelle overgreb eller andre former for omsorgssvigt mod et barn
- Et afsnit om, hvordan kommunens fagpersoner og øvrige fagpersoner arbejder tværfagligt sammen for at bidrage til at opdage og håndtere sager om seksuelle overgreb eller andre former for omsorgssvigt mod børn og unge

DEL 4: HVOR ER DER HJÆLP AT HENTE?

AT PASSE PÅ SIG SELV I ARBEJDET

At arbejde med børn, der har det svært – måske fordi de har været udsat for seksuelle overgreb – er følelsesmæssigt belastende. Som medarbejder er du måske kommet til at holde af de børn, du er i kontakt med, du har måske involveret dig i dem og kan næsten selv mærke deres smerte, når de har det svært.

Måske har du selv lignende problematikker tæt på dig, enten fordi du selv har oplevet noget tilsvarende, eller fordi du kender nogen, der har oplevet det samme. Måske er du bange for reaktioner i lokalsamfundet, hvis du siger noget om børnenes mistriksel eller om din mistanke om seksuelle overgreb.

Hvis du selv har seksuelle overgreb tæt inde på livet, kan du risikere at blive retraumatiseret, det vil sige at genopleve de traumer, du oplevede, dengang overgrebet skete.

SUPERVISION OG SPARRING

Det er vigtigt, at du passer på dig selv, når du arbejder med børn og unge, der har det svært. Det kan du gøre ved at sørge for at dele dine faglige overvejelser og dine oplevelser og følelser med andre fagpersoner. Det betyder, at du skal finde ud af, hvor du kan få sparring, og hvilke muligheder der er for supervision, der hvor du arbejder.

Sparring betyder at drøfte dine faglige overvejelser, handlinger og beslutninger med en anden fagperson. Supervision er en samtale, der kan give mulighed for refleksioner over din praksis i dit arbejde med børn. Under samtalen får du mulighed for at reflektere over din egen rolle, dine handlemønstre og mulighed for at finde nye perspektiver. Formålet er, at du skaber din egen forståelse og oplever følelsen af at være kompetent.

Hvis du har kollegaer, kan du søge sparring hos dem. Hvis du arbejder alene, kan du kontakte din overordnede, som kan give dig den sparring, du har brug for, eller henvise dig til andre, der tilbyder sparring.

Alle, der arbejder med børn og unge, samt deres ledere har mulighed for supervision ved at tage kontakt til Den Central Rådgivningsenhed, som er en afdeling under Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold, på telefonnr.: **34 5000** eller på e-mail: sunnersuisarfik@nanoq.gl og lave en aftale.

HVILKE TILBUD ER DER AT HENVISE TIL?

I Grønland er der mulighed for at få rådgivning og støtte, både for fagpersoner og for de børn og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb.

KURSER FOR FAGPERSONER

Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold tilbyder kurser, alt efter hvilket behov der er i lokalsamfundet. Man kan se et overblik over kursustilbud på hjemmesiden: www.socialstyrelsen.gl, eller man kan henvende sig til Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold på e-mail: iass@nanoq.gl.

RÅDGIVNING OG VEJLEDNING TIL FAGPERSONER

Som fagperson kan du få hjælp af Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forholds Centrale Rådgivningsenhed, som står klar med råd og vejledning, når du er i tvivl om nogle sager og arbejdsopgaver, som omhandler børn og unge. Alt efter hvor stort behovet er, kan der komme nogle sagsbehandlere til lokalsamfundet og vejlede i, hvordan man håndterer en sag.

REJSEHOLD

Tilbud til børn

Børnerejseholdet tilbyder behandling til børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Børnerejseholdet tilbyder individuel behandling til barnet og inddrager barnets/den unges omsorgsgivere. Som udgangspunkt er Børnerejseholdet i en by én uge af gangen i ca. 1-2 år efter behov, hvor de fokuserer på det nærmeste netværk for barnet, samtidig med at de har barnet i centrum.

Børnerejseholdene opholder sig ca. en uge i byen pr. rejse, hvor børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb, får tilbudt en til to behandlinger pr. rejse. Der er en lokal samarbejdspartner i hver by eller bygd, som hjælper med at udbrede viden om Børnerejseholdets arbejde.

Tilbud til voksne med senfølger

Rejseholdet hjælper voksne med senfølger med at få et bedre liv. Rejseholdet består af forskellige teams af psykologer og psykoterapeuter, der rejser rundt i landet og tilbyder terapeutisk behandling til voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb som børn.

Rejseholdet opholder sig i en by eller bygd i en hel uge hver måned igennem 11 måneder. Her kan voksne få gruppebehandling og/eller individuel terapi. Når man melder sig til Rejseholdet, vil man blive indkaldt til en visitations-samtale med terapeuterne. Rejseholdet vurderer her behovet for behandling – om der f.eks. skal tilbydes gruppebehandling eller individuel behandling. Herefter vil man blive inviteret til den første behandlingssession. Som regel vil man få tilbudt to behandlingssessioner i løbet af Rejseholdets behandlingsrejse til byen/bygden.

Rådgivningslinjen TUSAANNGA

Grønlands borgere (børn, unge og voksne) kan i tidsrummet 16:00-22:00 ringe til **80 11 80** eller **SMS til 1899** og få rådgivning og støtte på alle tænkelige problemstillinger. Det er gratis for borgere at henvende sig på telefonnumrene.

HER KAN DU LÆSE MERE

Hvis du har brug for yderligere viden eller informationer, kan du læse nærmere på følgende hjemmesider:

- Hjemmesiden fra din egen kommune.
- www.socialstyrelsen.gl
- www.centralraadgivningsenhed.gl
- www.januscentret.dk (her kan du finde bekymringsbarometeret).

DEL 5: MERE VIDEN OM SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN

HVAD ER SEKSUELLE OVERGREB?

Der bliver brugt mange forskellige ord, når man taler om seksuelle overgreb, f.eks. incest, seksuel krænkelse, seksuelt misbrug, seksuel vold. Vi bruger begrebet seksuelle overgreb som en samlet betegnelse for alle former for seksuelle aktiviteter, der retter sig mod et barn.

Vi definerer seksuelle overgreb på følgende måde:

Seksuelle overgreb er handlinger af både fysisk og ikke-fysisk karakter, som barnet eller den unge ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke udviklingsmæssigt er parat til at give samtykke til. Ved seksuelle overgreb udnyttes barnets tillid af den person, der begår overgrebet, og barnets integritet krænkes. Seksuelle overgreb er et udtryk for krænkerens behov og på krænkerens betingelser. Med andre ord er seksuelle overgreb enhver handling eller aktivitet af seksuel art, der overskrider offerets grænser⁵.

IKKE-FYSISKE OG FYSISKE SEKSUELLE OVERGREB

Nogle seksuelle overgreb er uden fysisk kontakt, f.eks. opfordring til seksuelle aktiviteter, se pornofilm sammen, blive fotograferet eller filmet på en måde, der stimulerer den krænkende parts behov, se en ung eller voksen onanere eller beføle sig selv på en seksuel måde, se en ung eller voksen blotte sig. Det kalder vi et ikke-fysiske overgreb.

Andre seksuelle overgreb foregår med fysisk kontakt, f.eks. at blive kysset og kærtegnet på en seksuel måde, få taget tøjet af, røre krænkerens kønsdele, selv blive befølt med eller uden tøj på, forsøg på eller gennemført samleje vaginalt, analt eller oralt. Det kalder vi et *fysisk overgreb*.

---

5 Killiliisa - Naalakkersuisuts strategi mod seksuelle overgreb (2018 -2022).

”Jeg gennemlevede psykiske, seksuelle overgreb af den samme person i en periode over 4 år forud for den fysiske voldtægt. En meget voldsom og brutal voldtægt.

Nogle af de psykiske skader, det har forvoldt, har fulgt mig ind i voksenlivet.

Når jeg vil indgå seksuelle relationer med en anden person, så skal jeg først lære personen grundigt at kende, før jeg føler mig tryk og kan slappe nok af til, at jeg kan overveje, om jeg vil åbne mig op. Det er en del af mit liv, og det har jeg måtte acceptere.”

Gukki Nuka, udsat for overgreb som barn.

HVEM UDSÆTTES FOR SEKSUELLE OVERGREB?

Seksuelle overgreb kan blive begået både inden for og uden for familien. Krænkeren kan enten være en fremmed eller en, man kender eller er i familie med. Det kan være en mand, kvinde, en ung eller et barn, der krænker et andet barn.

Både piger og drenge udsættes for seksuelle overgreb.

Seksuelle overgreb kan ske overalt. Inden for hjemmets fire vægge, i skolen, i daginstitutionen, i klubben, via internettet og mange andre steder, hvor der er børn og unge.

KONSEKVENSER AF SEKSUELLE OVERGREB - SKADEVIRKNINGER OG SENFØLGER

Når børn udsættes for seksuelle overgreb, udviser de som regel tegn og reaktioner på, at der er noget galt. Nogle af disse tegn og reaktioner kan udvikle sig til skadevirkninger. Vi kalder det skadevirkninger, når de reaktioner, barnet udviser som tegn på overgreb, udvikler sig til at være en del af barnets måde at være barn på, f.eks. at barnet mere grundlæggende er angst, deprimeret, har lavt selvværd, mistillid til andre m.m. Skadevirkninger kan være langvarige og kræve professionel behandling. For nogle udvikler skadevirkninger sig til senfølger af seksuelle overgreb. Det vil sige skadevirkninger, som præger deres personlighed og påvirker dem langt ind i voksenlivet.

Skadevirkninger kan f.eks. bestå af vedvarende fysiske og psykiske mén, stressreaktioner, depression, PTSD samt skam- og skyldfølelser og problemer i relationer til andre. Børn, der udsættes for seksuelle overgreb, udvikler mange gange et negativt selvbillede og kan gennem livet få svært ved at mærke deres personlige grænser.

Voksne med senfølger af seksuelle overgreb kan opleve at have et ambivalent forhold til sex, eget kropsbillede og intime relationer til andre mennesker. De kan opleve det svært at stifte familie eller indgå i andre relationer i livet, f.eks. i arbejdslivet.

Følgerne af det seksuelle overgreb kan være store, både for det barn, der udsættes for det, for barnets pårørende og for lokalsamfundet. Hemmeligheder, tabuisering og reaktioner påvirker hele vejen rundt.

Der kan være stor forskel på, hvor omfattende skadevirkningerne efter seksuelle overgreb er. Nogle børn har større modstandskraft end andre børn. Det kan være, de har haft bedre forhold hos deres forældre, og i børnehaven eller skolen. Det kan også være, at de har haft andre betydningsfulde voksne i lokalsamfundet, som har holdt af dem og støttet dem. Endelig kan der også være forskel på børns personlighed. Nogle børn er født med flere ressourcer end andre børn.

Det har også betydning for omfanget af skadevirkninger, hvem der begår det seksuelle overgreb, f.eks. om det er en person, barnet har tillid til og forventede omsorg fra. Det kan også have betydning, hvor voldsomme overgrebene har været, og om der er tale om et enkelt overgreb eller om mange overgreb over længere tid.

UNDERSØGELSER OM OMFANG AF SEKSUELLE OVERGREB

Der er mange børn, der bliver udsat for seksuelle overgreb i Grønland. Der er lavet forskellige undersøgelser, som peger på, at op mod hver tredje grønlander har været udsat for seksuelle overgreb.

Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 peger imidlertid på væsentlige forskelle i forekomsten af seksuelle overgreb mellem forskellige fødselsårsgange. Her fremgår det, at 20% af personer født i 1995 eller senere har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, mens dette var tilfældet for mere end 40% blandt personer født i 1970-1979. Kvinder angiver i højere grad end mænd, at de har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Ca. hver fjerde kvinde og hver 10. mand har været udsat for overgreb, inden de fyldte 18 år.

Seksuelle overgreb er ikke et isoleret problem og hænger ofte sammen med andre former for omsorgsvigt og mistroivsel. Konsekvenserne er vidtrækkende, hvilket understreges af den tydelige sammenhæng mellem seksuelle overgreb og selvmordstanker, som fremgår af befolkningsundersøgelsen fra 2018. Her fremgår det, at både alkoholproblemer og vold i barndomshjemmet, men især udsættelse for seksuelle overgreb som barn eller ung, er forbundet med en meget høj forekomst af selvmordstanker. Af undersøgelsen fremgår det, 31% af personer udsat for seksuelle overgreb i barndommen havde haft selvmordstanker sammenlignet med 9,1% af de personer, der ikke havde været udsat for overgreb. Hvis der har været flere be-

"For mig har mine negative oplevelser betydet, at jeg har levet et ret isoleret liv i størstedelen af mit voksenliv. Jeg har stadig perioder, hvor jeg tænker: "Hvorfor lige mig? ", hvilket jeg stadig kan blive en smule ked af.

Jeg har ikke haft særligt mange betydelige forhold, og hver gang jeg har været i ét, så har min daværende kæreste sagt, at jeg er en sød og dejlig person, men at jeg også er meget kold. Jeg vidste ikke, hvad de mente med det dengang, men har siden hen forstået, hvad det er, de har ment med det. Jeg har simpelthen haft et psykisk forsvar oppe hele tiden, hvor jeg ikke lukker nogen personer helt ind til min person. Jeg har frygtet at blive svigtet igen, og ved ikke at lukke nogen ind, så kan skaderne ikke blive så store. Det har så også betydet, at ingen af mine forhold har kunne fungere ordentligt, idet det kræver fuld ærlighed og åbenhed. Jeg kunne være ærlig, men var meget lukket.

Det kan betyde, at ens voksenliv starter meget sent i livet, fordi der først er en masse ting, der skal bearbejdes."

Henrik, udsat for overgreb som barn.

lastninger til stede under opvæksten såsom alkohol og vold, stiger andelen af selvmordstanker yderligere. Hele 46% af de personer, der både havde oplevet seksuelle overgreb og alkohol i barndomshjemmet oplevede selvmordstanker sammenlignet med 10% af de personer, der ikke havde været ude for nogle af belastningerne.⁶

Da befolkningsundersøgelserne for første gang spurgte til seksuelle overgreb i 1993, fandt de en betydelig lavere forekomst af seksuelle overgreb. Der blev dengang rapporteret mange flere seksuelle overgreb oplevet som voksen end som barn, således at den forskel, der blev målt mellem 1993 og 2005-2010, primært skyldtes en højere rapporteret forekomst af overgreb i barndommen. I 1993 oplyste f.eks. de 18-24-årige kvinder, som var født i 1969-1975, en forekomst af seksuelle overgreb i barndommen på 12,5% sammenlignet med 37% i 2005-2010. En forklaring på forskellen kan være, at spørgsmålet i 1993 var formuleret: *"Er du nogensinde blevet tvunget til sex?"*, mens det i 2005-2010 var formuleret: *"Er du nogensinde blevet tvunget eller forsøgt tvunget til nogen form for seksuel aktivitet?"* Altså en meget bredere begrebsformulering i den senere undersøgelse. En anden forklaring kan være, at der er en større bevidsthed om emnet og mindre tabu om seksuelle overgreb.⁷

Der er forholdsvis mange anmeldelser til politiet om seksualforbrydelser i Grønland (10 gange så mange som i Danmark i 2015), men der er stadig mange seksuelle overgreb, der aldrig bliver anmeldt til politiet.

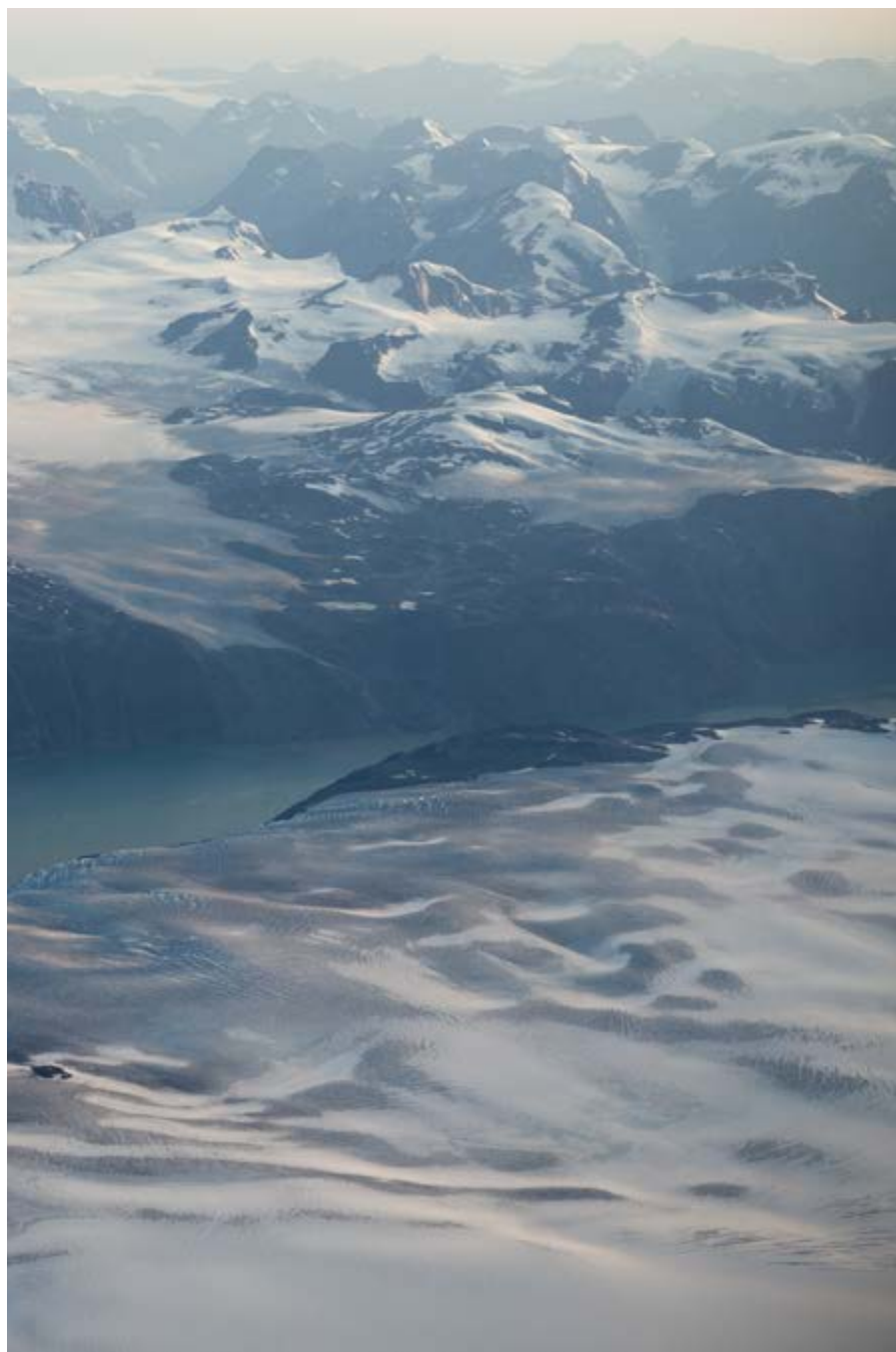
Som befolkningsundersøgelsen viser, er der håb for, at antallet af seksuelle overgreb mod børn er faldende i fremtiden. Flere og flere træder frem og fortæller om deres overgrebshistorie. Andre underretter kommunen om deres mistanke om seksuelle overgreb mod et barn. På den måde gør Grønland op med mange års tabuisering og hemmeligholdelse.

Din indsats er vigtigt – lad os sætte grænser.

---

⁶ Statens Institut for Folkesundhed: Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livstil og helbred.

⁷ Statens Institut for Folkesundhed: Vold og seksuelle overgreb i Grønland.

ORDBOG

Her kan du læse, hvad de ord, der bliver brugt i håndbogen, betyder.

Fagpersoner:

Alle voksne, der arbejder med børn og unge, uanset om de er faglærte eller ufaglærte.

Børn:

Alle børn og unge mellem 0 og 18 år.

Kommunen:

Den afdeling i kommunen, der modtager og behandler underretninger om børn, der har behov for støtte.

Forebyggelse:

En faglig opgave, der går ud på at forhindre, at børn bliver udsat for seksuelle overgreb.

Opsporing:

En faglig opgave, der går ud på at opdage, hvis børn bliver udsat for seksuelle overgreb, så tidligt som muligt.

Håndtering:

En faglig opgave, der går ud på at handle på det rigtige tidspunkt og på den rigtige måde, når det er blevet opdaget, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb.

Seksuelle overgreb:

Alle former for seksuelle handlinger, der er rettet mod et barn.

Ikke-fysisk seksuelle overgreb:

Seksuelle handlinger, som barnet ser på, f.eks. at nogen rører ved sig selv på en seksuel måde eller blotter sig.

Fysisk seksuelle overgreb:

Seksuelle handlinger, som barnet direkte bliver udsat for, f.eks. at blive rørt ved eller få taget tøjet af i en seksuel sammenhæng eller at blive udsat for samleje.

Pædofili:

En tilstand, hvor en person tiltrækkes seksuelt af børn og ønsker et seksuelt samvær med dem. Det er ikke alle pædofile, der gennemfører seksuelle aktiviteter med børn, og det er ikke altid, at den, der begår seksuelle overgreb mod børn, er pædofil.

Incest:

Incest eller blodskam er, når der er et seksuelt forhold mellem biologisk beslægtede. Det kan være mellem voksne, mellem børn eller mellem voksne og børn. Incest er i juridisk forstand ulovligt og kan straffes ligesom andre former for seksuelle overgreb.

Tegn og reaktioner:

Måder, børn viser, at der er noget galt i deres liv, f.eks. at de bliver udsat for seksuelle overgreb.

Mistanke:

Når du overvejer, om et barn har været udsat for seksuelle overgreb, men du ikke ved det, f.eks. barnet har tegn og reaktioner på mistrivslsen.

Viden:

Når du ved, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb, f.eks. fordi barnet har fysiske tegn på overgreb, eller fordi barnet har fortalt, at det har været udsat for seksuelle overgreb.

Underretning:

En underretning er en orientering til kommunen, om at et barn har behov for støtte. Det er besluttet i lovgivningen, at du har pligt til at underrette kommunen, hvis du kender et barn, der har behov for støtte.

Socialfaglig undersøgelse:

Den undersøgelse, sagsbehandleren skal lave, når et barn har behov for støtte.

CR – Den Centrale Rådgivningsenhed:

En central enhed i Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold, der rådgiver og holder kurser for fagpersoner.

Børnerejseholdet:

Et rejsehold af flere teams, som rejser rundt i Grønland efter behov, for at børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, får terapeutisk behandling.

Rejseholdet:

Et rejsehold som ovenstående, men som tilbyder terapeutisk behandling for voksne, som lider af senfølger af seksuelle overgreb i barndommen.

Rådgivningslinjen TUSAANNGA:

Telefonlinje for borgere og fagpersoner.

LITTERATUR

- Bjerregaard, P. et al (2016): *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014. Levevilkår, Livsstil og Helbred*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender (2015): *Rejseholdet – Behandling af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Kikuchi, J. (1995): *When the offender is a child: Identifying and responding to juvenile sexual abuse offenders*.
- Kriminalloven for Grønland, lov nr. 306 af 1. maj 2008. Lovtidende A.
- Landstingsforordning nr. 14 af 1. november 1982 om tværfagligt samarbejde i sociale sager. Nuuk, Grønlands Hjemmestyre.
- SISO - Videnscentret for Sociale Indsatser ved Vold og Seksuelle Overgreb mod Børn (2012): *Definition af seksuelle overgreb*. Online Source.
- Larsen, C. V. L. & Bjerregaard, P. (2019): *Vold og seksuelle overgreb i Grønland. Et notat baseret på befolkningsundersøgelserne i Grønland*. SDU.
- Larsen, C. V. L., Al et al (2019): *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livstil og helbred*. SDU.
- Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold (2018): *Killiliisa – Naalakkersuisuts strategi mod seksuelle overgreb*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Pedersen, C.P. & P. Bjerregaard (2011): *Det svære ungdomsliv: Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever*. SIF.
- Pedersen, C.P., C. Gohr & I. Olesen (2014): *Som ringe i vandet. Baselineundersøgelse. Befolkningens viden om og holdninger til seksuelle overgreb mod børn*. Nuuk, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Petersen, C.M. (2016): *Seksuelle overgreb mod børn og unge i Grønland. Beredskab, samtale med børn, vidensdeling*. Nuuk, Saaffik.